

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSIDA ARALASH DARS TURINING QO'LLANILISHI

Dilbar Jumaxova

Sabira Saparbaeva

Nukus davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim fakulteti talabalari

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinfda matematika fanining ahamiyati, uning darsdagi tarbiyaviy vazifalari keltirilib o'tilgan. Dars jarayonida aralash dars turning didaktik maqsad bo'yicha ajratilishi va uning samaradorligi haqida so'z etilgan.

Kalit so'zlar: matematika, darslar tizimi, didaktik maqsad, yangi tushuncha, o'tilganlarni takrorlash, yangi material, baholash.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga matematikani muvaffaqiyat bilan o'qitish uchun mehnat faoliyatini ilk boshlovchi o'qituvchi matematika o'qitishning ishlab chiqilgan tizimini, ya'ni boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasini egallagan bo'lishi, shu asosda mustaqil ravishda ijodiy ishga kirishi kerak. Matematika o'qitish metodikasi eng avval kichik yoshdagi o'quvchilarga ta'lim va tarbiya berishning umumiy tizimida ularga matematika o'qitish masalalarini qarab chiqadi.

O'qituvchi darsda tarbiyaviy vazifalarning hal etilishida darsning ayrim tarbiyaviy o'rinlari emas, balki butun o'quv jarayoni ta'lim mazmuni, o'quv ishi usullari darsni puxta tashkil etilishi yordamberishni unutmaslik kerak. Dars Alohida mavzu bo'yicha darslar tizimini ishlab chiqayotganda o'qituvchi darsning taxminiy maqsadi va mazmunini aniqlab oladi. Darslarning har biri bir nechta didaktik maqsadlarga ega bo'lib, ulardan biri bosh vazifadir. Boshlang'ich maktabda darslarni turlarga ajratishda darslarni asosiy didaktik maqsad bo'yicha ajratish asos qilib olinadi:

1) Yangi bilimlarni o'zlashtirish darsi, bularda o'quvchilar yangi tushunchalar, hisoblash usullari, yangi turdagi masalalarning yechilishi, figuralarning yangi xossalari, sonlar bilan tanishadilar;

2) O'quv va malakalarni o'zlashtirish darsi;

3) Bilimlarni kompleks qo'llanish darsi;

4) O'tilganlarni takrorlash, umumlashtirish va tizimga solish darsi;

5) Bilim, o'quv malakalarini tekshirish, baholash va to'g'rilash darsi;

6) Aralash dars, bunda bir nechta didaktik maqsadlar bo'lib, ularning hammasi ham muhimdir.

Har bir matematika darsi o'z tarkibiy tuzilishiga ega. Darsning turiga qarab bu tarkibiy qismlar turlicha bo'lishi va turli usullar bilan amalga oshirilishi mumkin.

1. Har bir bosqichda o'qituvchi bajaradigan ishni ko'rib chiqamiz. Dars tashkiliy ish bilan boshlanadi. O'qituvchining o'quvchilar bilan uchrashishi salomlashishidan boshlanadi. O'quvchilar o'rinlari turib o'qituvchi bilan salomlashadilar. O'quvchilar tez, engil va beshovqin o'rinlaridan turishlari va shu ondayoq kiyimlari, sochlarini tuzatib olishlari lozim. Bolalarning "Assalomu alaykum" deb yakdillik bilan bergan salomlariga o'qituvchining "Vaaleykum assalom" degan javobi bilan yakunlanadi. "O'tiring". Bunda ham tez va beshovqin o'tirishlari kerak. Sinfda yo'q o'quvchilarni belgilashda, sinfning darsga tayyorgarligini tekshirishda, kerakli darsliklar va qo'llanmalarni tayyorlash o'qituvchiga navbatchi yordam beradi.

2. Og'zaki sanoqni uy vazifasini tekshirishi bilan qo'shib olib borish o'quvchilar ishini faollashtiradi. Bolalar uyda ushbu misollarni yechishgan deylik: $57 - 37 = 21$ $91 - 28 = 63$ $57 + 27 = 84$ $48 + 22 = 70$ $48 + 4 = 52$ $39 + 12 = 51$ Tekshirishga kirishib, o'qituvchi savollar beradi:

- 1) 61 ni hosil qilish uchun qaysi misolning javobiga 9 ni qo'shish kerak?
- 2) Javobida nol bilan tugagan ikki xonali son hosil bo'lgan misolni o'qib bering?
- 3) Javobi 24 dan 3 ta kam bo'lgan misolni toping.
- 4) Javobi II xonaning uch birligini o'z ichiga olgan misolni toping.
- 5) qiymati 8 o'nlik va 4 birlikka teng bo'lgan sonli ifodani toping.
- 6) 22 va 18 sonlarining yig'indisini 12 ta orttiring.

Uy vazifasida shunday natijali ifoda bormi? Uni o'qing.

3. Yangi bilimlar berish. Darsning bu bosqichi maktab o'quvchilarida bilim, o'quv va malakalarni shakllantirish va rivojlantirish bilan bog'liq. Mazkur bosqich ayrim qismlarga ajraladi:

- a) Yangi materialni o'rganishga tayyorgarlik;
- b) Muammoli vaziyat yaratish; Yangi materialni o'rganish;
- c) qoidalar yoki qilinadigan ishlar algoritmini mashq qilish (yodlash).

4. Mustaqil ish darsning navbatdagi bosqichi bo'lib, yangi bilimlarni o'zlashtirishning dastlabki tekshirish usulidir. Mustaqilishni bajarish jarayonida o'qituvchi o'quvchilarga yakka tartibda yordam berishi, qaralayotgan usulning xususiyatini yana bir bor aytib berishi mumkin. Mustaqil ishni albatta Shu darsning o'zida tekshirish lozim. Bir ikkita misol doska oldida o'quvchilarga batafsil tushuntiriladi. Boshqa misollarning faqat javoblari tekshiriladi. Javoblarni kartochkalarga yozib qo'yish mumkin. O'quvchilar ularni tartib bilan terib qo'yib, orqa tomonini agdarganlarida bunday so'zlarni o'qiydilar: "Yasha", "Yaxshi", "A'lo" va hokazo.

5. O'quvchilarning uy ishiga ta'lim, tarbiya va rivojlantirish kabi muhim vazifalar qo'yiladi. Uy vazifasini tayyorlaganda Shuni unotmaslik kerakki, U darslar

orasidagi bir pogʻanalar va uni oʻquvchi mustaqil bajarib, oʻtilgan materialni oʻzlashtiradi va yangi bilimlarni kabul qilishga tayyorlanadi. Masalan: 1-sinfda bolalar "36-2 va 36-20 koʻrinishdagi ayirish" mavzusida yangi ayirish usuli bilan tanishadilar. Mustahkamlash uchun ular uyda ushbu misollarni echadilar: $69 - 3 = 98 - 6 = 69 - 30 = 98 - 60 =$ Miqdorlarni taqqoslash haqidagi ilgari oʻrgangan bilimlarni mustahkamlash uchun bunday topshiriqni bajaradilar: $2 \text{ dm} > 12 \text{ cm}$ $1 \text{ kg} > 800\text{g}$

$$6 \text{ cm} < 2 \text{ dm}$$

$$60\text{q} > 50\text{q}$$

Masalan, III sinfda oʻquvchilar 23×4 va 4×23 koʻrinishdagi koʻpaytirish usuli bilan tanishadilar. Uyga ushbu misollarni yechish topshirilgan:

$$5 \bullet 17 =$$

$$4 \bullet 25 =$$

$$26 \bullet 3 =$$

$$28 \bullet 3 =$$

Turli guruh oʻquvchilarga (oʻzlashtirish darajasiga qarab) ushbu maslaxatchi - kartochkalar beriladi: 1 kartochka Misollarni yechishni tugat:

$$5 \bullet 17 = 17 \bullet 5 = (10 + 7) \bullet 5 = 10 \bullet 5 + 7 \bullet 5 = \dots + \dots =$$

$$26 \bullet 3 = (20 + 6) \bullet 3 = 20 \bullet 3 + 6 \bullet 3 = \dots$$

$$4 \bullet 25 = 25 \bullet 4 = (20 + 5) \bullet 4 = \dots$$

2 kartochka Topshiriqni bajarish uchun dasrlikda berilgan namunadan foydalan:

$$23 \bullet 4 = (20 + 3) \bullet 4 =$$

$$20 \bullet 4 - 3 \bullet 4 = 80 + 12 = 92$$

6. Dasrni yakunlash. Oʻqituvchi darsni yakunlaydi:

"Dasrda nima bilan shugʻullandik? Darsda qanday yangi narsani bilim oldik?" Oʻquvchilar bilan birgalikda yangi qoidani takrorlaydi. Oʻqituvchining "Toʻgʻri", "Yaxshi", "Notoʻgʻri" kabi soʻzlar bilan, qoʻl harakati bilan, yuz ifodasi bilan maʼqullab boradi. Oʻquvchini doska oldida soʻrash baho (uch ballik mezon boʻyicha) qoʻyish bilan tugallanadi va u izohlanadi javobni izohlashga oʻquvchilarni jalb qilish, bahoni birgalikda qoʻyish, oʻquvchining oʻziga beradigan bahosidan foydalanish mumkin. qoʻyilgan baho oʻquvchining oʻziga bergan bahosi bilan bir xil boʻlganda eng yuqori samaraga erishiladi.

Xulosa oʻrnida shuni aytish joizki, matematikaning buyuk kuchi shundadir, yaʼni tushunchalarning obstrakligi va umumiyligidadir, boshqa oʻquv fanlar bilan har tomonlama koʻplab bogʻlanishlar, oʻrgatishda umumiy dalillarni, yaʼni son haqidagi arifmetik amallar haqidagi geometrik figuralar, miqdorlar, shakllar haqidagi tasavvurlar va elementar tushunchalar: har xil malaka va koʻnikmalar faoliyati turlari oʻqitishning shakl va metodlarini asos qilib olish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jumayev M.E. Matematika oʻqitish metodikasi (OOʻY uchun darslik) Toshkent. . "Turon-Iqbol" 2016-yil.

2. Jumayev M.E, Tadjiyeva Z.G`. Boshlang`ich sinflarda matematika o`qitish metodikasi. (OO`Y uchun darslik.) Toshkent. "Fan va texnologiya" 2015-yil.
3. Jumayev M.E, Boshlang`ich sinflarda matematika o`qitish metodikasidan praktikum. (O O`Y uchun) Toshkent. "O`qituvchi" 2018-yil.
4. Jumayev M.E, Boshlang`ich sinflarda matematikadan laboratoriya mashg`ulotlarini tashkil etish metodikasi. Toshkent. "Yangi asr avlodi" 2006-yil.
5. Tadjiyeva Z.G., Abdullayeva B.S., Jumayev M.E., Sidelnikova R.I., Sadikova A.V. Metodika prepodavaniya matematiki.-T. "Turon-Iqbol" 2011-yil.

Elektron ta`lim resurslari:

1. w.w.w.tdpu.uz
2. w.w.w.pedagog.uz
3. w.w.w.ziyonet.uz
4. w.w.w.edu.uz
5. tdpu-INTRANET.Ped